

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ІСТОРИЧНОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Мороз Ірина,
наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

На основі узагальнення праць [1-6] з проблематики реалізації компетентнісного підходу в закладах загальної середньої освіти та результатів анкетування вчителів історії ми виділяємо такі психолого-педагогічні умови формування в учнів старшої школи історичної дослідницької компетентності:

1. Особистісно-орієнтований підхід до навчання, який передбачає суб'єкт-суб'єктні взаємини учня та педагога, активну позицію учнів в навчальній діяльності. Тобто, учні та вчитель мають стати рівноправними учасниками навчально-дослідницької діяльності. Вчитель має позиціонувати себе як фасилітатор та учасник освітнього процесу, а не як єдине джерело знань.

2. Наявність у вчителя досвіду організації дослідницької діяльності учнів у навчанні історії. Дослідницький підхід до освітнього процесу вимагає гнучкості, мобільності, сформованості дослідницьких навичок викладача, що дозволяє йому швидко адаптувати свій професіоналізм до умов невизначеності.

3. Проблемність у структуруванні змісту навчання історії. Реалізація методів проблемного навчання передбачає використання в освітньому процесі різноманітних джерел інформації, висунення проблемних питань і завдань, створення проблемних ситуацій, організацію пошукової діяльності учнів щодо їх розв'язання. Такий підхід передбачає наявність в учнів необхідних і достатніх предметних знань для пізнання нового та виконання різнотипних дослідницьких завдань, проектів.

4. Створення дослідницького розвивального середовища, що передбачає реалізацію індивідуальних інтересів учнів, їх самостійну навчально-дослідницьку діяльність та відповідальність за результат. У дослідницькому підході до навчання важливим є перекладання відповідальності за результати навчання з вчителя на учня

та створення об'єктивних критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета. Системний та поетапний розвиток в учнів дослідницької компетентності передбачає формування внутрішньої мотивації учнів до навчання, їхню самостійну роботу з обраної теми дослідження, активну участь у спеціально організованих дослідницьких проєктах.

5. Активне застосування роботи учнів у групах на засадах кооперативного підходу. На думку низки дослідників, кооперативне навчання підвищує ефективність та результативність освітнього процесу, оскільки дозволяє учням отримати зворотній зв'язок від своїх однолітків, підвищує рівень їх мотивації до навчання. Крім того, навчання в умовах кооперації характеризується високим рівнем діалогу та взаємодії, дозволяє формувати вміння в учнів працювати в команді, підвищує їх самооцінку та комунікативну компетенцію. Однією з сильних сторін кооперативного підходу є те, що він дає учням змогу створити спільний досвід, який забезпечує спільну базу для взаємодії в процесі вивчення навчального предмета.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, учні старшої школи, формування історичної компетентності.

Список використаних джерел

1. Баханов К. О. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу: Посібник для вчителя. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 127 с.
2. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
3. Онопрієнко О. В. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 32–37.
4. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.
5. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник модернізації початкової освіти. *Наука і освіта. Серія «Педагогіка»*. 2011. №9. С. 13–17.

6. M. Weimer, *Learner-Centred Teaching: Five Key Changes to Practice*, San Francisco, USA: Jossey-Bass, 2002.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВМІННЯ ВИСУВАТИ ГІПОТЕЗИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

*Мороз Петро,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Нові знання з історії вперше усвідомлюються учнем-дослідником у формі гіпотези. Тому одним з головних, базових дослідницьких умінь є вміння висувати гіпотези. Чим же відрізняється гіпотеза від припущення? Головна вимога до гіпотези – її узгодженість із фактичним історичним матеріалом, тому не всяке припущення можна назвати гіпотезою. На відміну від простого припущення, вона має бути обґрунтованою, вказувати шлях дослідницького пошуку в процесі вивчення історії.

Висування гіпотез часто виступає тим чинником, що мотивує творчий дослідницький потенціал школяра, спонукає до активної креативної діяльності під час роботи над історичним матеріалом. Вони виникають як можливі варіанти розв'язання проблеми. Таким чином, гіпотези дають учням можливість побачити історичну проблему в іншому світлі, подивитися на ситуацію з іншого боку.

Формуванню вміння виробляти гіпотези можуть сприяти спеціальні тренінгові завдання. Цікавим завданням для розвитку такого вміння є завдання «складіть розповідь, використовуючи дану кінцівку». Вчитель зачитує учням кінцівку розповіді (наприклад, уривок з літературного твору про дану епоху чи історичного документу) і пропонує учням висловити припущення про те, що було на початку і чому все завершилося саме так. Наприклад: «...Жителі селища Чорнобурих та їх гості з поселення Червоних Лисиць бенкетували до заходу сонця. Вони ковтали сире тепле м'ясо оленів, доки віка не почали закриватися». Після відповідей учнів учитель може зачитати інтерпретацію автора історичної повісті «Мисливці на